

kuviteltava Zeusjumalan, ukkosenhaltijan, asuinsijaksi, merentakainen Samothrake taas sadepilvineen Poseidonin, merenjumalan, tyyssijaksi.

Niin näyttää Trojan kysymys olevan ratkaistu sille, joka epoksen kuvaukset elävinä mielessään vaeltaa Trojan ympäristössä, joka silmäilee mahtavia linnanmuureja portteineen ja torneineen sekä muurien sisässä sijaitsevia taloja sellaisina kuin ne linnankukkulalla nyt esiytyvät esille-kaivettuina. Hänelle on Priamon ja Hektorin linna, sellaisena kuin se epoksessa kuvataan, huomattavina jäännöksinä noussut tuhatvuotisten sorain alta.

Historiallista kirjallisuutta.

Mikkola, Joos. J. Kansallinen liike Böömissä. Kansanvalistusseuran Toimituksia 128. Helsinki 1903. 57 siv. Hinta 75 p.

Yksi nykyajan ja viimekuluneen vuosisadan merkillisimpiä historiallisia ilmiöitä on n. s. kansallinen liike. Pienempien kansojen keskuudessa on tämä liike esiintynyt pyrkimyksenä kansalliseen jopa muutamissa tapauksissa valtiolliseenkin vapauteen. Suurimpiin, voimakkaampiin kansoihin nähden on sama liike saanut ilmennysmuodon n. s. nasionalismissa eli pyrkimyksessä oman kansan etuja ja kunniaa silmälläpitäen ja sitä tavoittaen suorastaan harjoittaa väkivaltaa pienempiä ja heikompia kohtaan.

Kansallisten pyrkimysten suuri nykyaikainen merkitys tekee erittäin viehättäväksi tutustua tällaisten pyrkimysten historialliseen alkuperään ja syntyyn. Otsakkeessa mainitussa pienessä kansantajuisessa kirjasessa tekee Joos. J. Mikkola selkoa böömiläisten eli tschekkiläisten kansallisen liikkeen historiasta. Se seikka, että tämä erittäin hauska kirjaitettu kirjanen koskee juuri Böömin kansallista liikettä, tekee sen historian harrastajan silmissä sitä huvittavammaksi, koska me tätä böömiläistä liikettä tutkiesamme voimme sen historiaa seurata hyvin kauvas muinaisiin aikoihin, mikä puolestansa on omiansa luomaan valoa siihen, mitenkä kansallinen tunne historialliseen syntyynsä nähden oikeastaan on selitettävä.

Kirjan alussa mainitsee tekijä siitä kuinka böömiläiset historiallisten tapausten pakosta joutuivat muista slaavilaisista kansoista maantieteellisesti eroitetuiksi. Itäisistä sukulaisistaan erotti heidät Unkarin kansa. Länsipuolella asuivat saksalaiset. Alussa muodostaa Böömi aivan itsenäisen valtion, mutta joutuu vähitellen yhä lähempään yhteyteen Saksan keisarikunnan kanssa, saa vihdoin Saksasta päin hallitsijansa ja tulee kiinteäksi valtakunnan osaksi.

Tämän kehityksen tapahtuessa kasvaa kuitenkin suurena määrinä katkeruutta böömiläisten ja saksalaisten välillä, etenkin kun viimeksimainitut 12:n vuosisadan lopulla ja 13:n alussa siirtymällä itäänpäin rupesivat kansoittamaan entisiä böömiläisiä alueita. Vihdoin 15:n vuosisadan alkupuolella tarttuvat böömiläiset aseihin ja silloin

syntyivät nuo kiivaat taistelut saksalaisia vastaan, joita historiassa on kutsuttu husilais-sodiksi. Näiden sotien historia osoittaa yhtenä piirteenään sen, että tahdottiin säilyttää tscheekkiläisen kielen luonnollisia oikeuksia Böömissä.

Kuitenkin oli tscheekkiläisten taistelussa silminnähtävinä muitakin syitä kuin kansallinen, niin, muut syyt olivat epäilemättä suoranaisempia, kuin kiinnipitäminen kansallisesta kielestä sellaisenaan. Ensiksikin oli böömiläisellä kansalla, s. o. varsinaisella rahvaalla Böömissä syytä tyytymättömyyteen ylimystön, etenkin korkeamman aateliston sortoon. Kehitys rahvaan, etupäässä talonpoikaisen kansan yhteiskunnallisessa tilassa oli näet Böömissä kuten yleensä Euroopassa ristiretkien jälkeisenä aikana käynyt talonpojille epäedulliseen suuntaan. Jos kohta talonpojat vielä oikeudellisesti olivat vapaita, niin he todellisuudessa olivat maaorjien asemassa.

Toiseksi oli Böömissä syntynyt uusia uskonnollisia katsantotapoja, jotka eivät olleet oikein sopusoinnussa katolisen kirkon kanssa. Kuten tunnettu oli uskonpuhdistuksen edelläkävijä Juhana Hus, joka vuonna 1415 uskonnollisten mielipiteittensä vuoksi roviolla kuoli marttyyrikuoleman, Böömistä kotoisin. Hänen jälkeensä sai husilaisuus nimensäkin. Kirkkohistoriassa saa böömiläisten taistelu uskonsodan nimen ja riitakysymyksenä pidetään toisinaan sitä seikkaa, että böömiläiset vaativat pyhässä ehtoollisessa viiniä, eikä yksinomaan leipää, kuten katolisessa kirkossa oli säädetty, vaikka nykyään kuitenkin yleensä ollaan sitä mieltä, että ehtoolliskysymys sellaisenaan itse asiassa vain oli toisarvoista laatua.

Mikä nyt husilaisodissa oli niiden luonteelle ominaisin piirre, sekö, että nämä sodat olivat alemman kansan taistelua sortajiaan vastaan, vaiko se että böömiläiset niissä esiintyvät katolisen kirkon vastustajina? Minä puolestani olisin, enemmän kuin tekijä, taipuvainen olettamaan, että sodan uskonnollinen puoli, verrattuna sen taloudelliseen, oli laadultaan toisarvoinen. On näet otettava huomioon, että katolinen kirkko itse esiintyy maanomistajana samoin kuin ylimystö ja että se ei kohtele alustalaisiaan sanottavasti paremmin kuin viimeksimainittu. Katolinen papisto ja aatelisto kuuluvat molemmat rikkaaseen yläluokkaan, joka elämästä nauttii ja jonka nautinnoista kansan tulee maksaa kustannukset. Että papisto näin tekee, se on kansalle sitä katkerampaa, koska se samalla tekopyhästi edustaa uskonnollisia ihanteita. Myöskin on otettava huomioon, että husilaisien uskonnolliset mielipiteet pääasiassa olivat eettillistä laatua ja siis koskivat ihmisten elämän velvollisuuksia. Saarnattiin säätyeroituksen poistamista ja tasa-arvoisuutta ihmisten välillä. Husilaisien armeijassa olivat kaikki keskenänsä veljiä, kaikki oli armeijassa yhteistä. Erittäinkin silmänpistävänä on jonkinlainen kommunistinen piirre husilaisissa katsantotavoissa. Tämä kaikki oli epäilemättä juuri seurauksena siitä, että oleva kirkko taloudellisissa asioissa ei asettunut kansan kannalle. Kun sota vihdoin loppui ja husilaisuus sortui, huomasivat monet, että eroitus katolisen uskonnon ja heidän oman *uskontonsa* välillä ei vallan oleellinen ollutkaan. (25).

Emme kuitenkaan tässä nyt ratkaise kysymystä husilaisuuden taloudellisesta ja uskonnollisesta puolesta. Koetamme vain huomata, kuinka tästä taistelusta kasvaa kansallinen tunne. Husilaisien vastustajat sekä uskonnolliset että taloudelliset olivat enimmäkseen vierasta kansaa, saksalaisia. Sattuu niin merkillisesti, että taloudelliset edut ja uskonnolliset katsantotavat liittyvät toisiinsa ihmisiä, jotka samalla muodostavat kansallisesti eheän, böömiläisen kansan. Suuri osa Böömin aatelistoa oli näet myös, toivossa tulla osalliseksi kirkon tiluksien jaossa, asettunut kansan puolelle. Tästä kaikesta on sitten seurauksena, että kansallista tuntoa herää Böömin kansassa ja äänekäästi vaaditaan, että Böömin tulee kuulua böömiläisille.

Mutta lopultahan husilaiset, kuten tunnettu joutuivat taistelussa tappiolle (1434) ja tästä oli seurauksena, että kansallinenkin tunto pian tukahtui. Kuitenkin säilyy

tschekkiläisten kieli yksivaltaisena maassa. Mutta syvä juopa muodostuu böömiläisten omassa keskuudessa ylä- ja alaluokan välillä. Talonpojat tulevat maaorjiksi ja herrat heidän sortajikseen. Yhteiset edutkaan eivät enää yhdistä koko Böömin kansaa ja kun kolmekymmenvuotisen sodan alussa Böömi taisteli Habsburgien sukua vastaan, niin kansa ei tunne mitään intoa ottamaan sotaan osaa. Kansallinen horrostila jatkuu aina 18:nen vuosisadan loppuun saakka.

Mutta silloin 18:nen vuosisadan lopussa ja 19:nen alussa saa kansallinen tunne Böömissä, kuten monessa muussakin maassa, uutta voimaa. Eikä se enään perustu yksinomaan taloudellisiin etuihin taikka uskonnolliseen katkeruuteen, vaan se esiintyy, monen mainion isänmaanystävän johdolla, valistusfilosofian aikakaudesta alkuperänsä johtaen sekä itsetietoisena kulturimerkityksestään. Etenkin on suuri tschekkiläinen historioitsija ja valtiomies Frans Palacky muodostanut kansalliselle puolueelle itsetietoisien kansallisen ohjelman. Kuten tunnettu ovat böömiläiset suurella kiivaudella 19:nen vuosisadan kuluessa käyneet kansallista taisteluaan saksalaisia vastaan. Paljon ovat he tässä taistelussa kyllä saaneet aikaan, mutta yhä vielä on katkeruus molempien kansojen, tschekkiläisten ja saksalaisten välillä ylimmillään. Loppuneekohan se, ennenkuin Itävalta valtiona on kadottanut olemassa-olonsa ja tschekkiläiset tulevat herroiksi omalla alueellaan ja saksalaiset omalla?

Lopuksi kehoitettakoon kaikkia tutustumaan siihen pieneen kirjajaan, jonka sisällyksestä tässä lyhykäisesti olen tehnyt selkoa.

K. R. B.

A. W. Lindgren, *Napoleon Bonaparte*. Sotilas ja Valtias. Helsinki. G. W. Eklund. 1902. 131 siv. 8:o.

Samana kevännä kuin yllämainittu kirja ilmestyi täällä Suomessa kirjakauppoihin, oli Saksassa kirjamarkkinoilta saatavana tärkeä teos: *F. Kircheisen*, *Bibliographie Napoléons*,¹⁾ tärkeä varsinkin niille, jotka lähemmältä haluavat perehtyä 18:nnen ja 19:nnen vuosisadan vaiheajan historiaan. 188 sivun alalla tässä luetellaan historiallisia julkaisuja, jotka jollakin tavalla koskettelevat Napoleon I:tä, häntä ihmisenä, Ranskan hallitsijana ja Euroopan käskijänä, ja samoin teoksia eri maitten historiasta, mikäli niissä Napoleon ja hänen hallituksensa vaikutukset kuhunkin maahan tulevat käsittelyn alaisiksi. Selaillessani tätä luetteloa, joka muuten ei toki sisällä koko Napoleon-kirjallisuutta, vaan ainoastaan tärkeimmän, kriitikkillä seulotun valikoiman siitä, hämmästyin laajuutta, jonka tutkimus tämän miehen historiasta jo on saavuttanut. Ja useilla tärkeillä aloilla tämä tutkimus kuitenkin on varsin nuorta. Historia-tieteen kehittyessä on tutkimusta suunnattu yhä useampiin eri puoliin historiallisessa elämässä, eikä enää ole tyydytty niiden paljaaseen kuvaamiseen, vaan on myöskin kaikkialla ja kaikkialta ruvettu etsimään syitä huomattuihin ilmiöihin. Niinpä ovat useat sisäpolitiikkaan kuuluvat kysymykset tulleet vasta verrattain myöhään esille, esim. ensimmäiset Napoleonin kolonialitiikkaa koskevat teokset ovat jälkeen v:n 1880:n ilmestyneitä. Samalla ovat intohimot, joita Napoleon-kysymys on sekä Ranskassa että varsinkin muualla Euroopassa aivan ilmeisesti herättänyt, aikojen kuluessa tasautuneet ja haihtuneetkin; on jo mallilla ja tasapuolisuudella saatettu ryhtyä tätä erinomaista persoona arvestelemaan,

¹⁾ Leipzig, F. Kircheisen 1902. 188 s. 8:o.